

Interview

jako výzkumná metoda
v pedagogice

Kateřina Vlčková
Centrum pedagogického výzkumu
PdF MU, Brno

Termín interview

- **Inter** = mezi + **view** = názor, pohled
- => jedná se o interpersonální kontakt
 - Nejčastěji v tváři v tvář
 - Nebo i telefonicky
- Rozhovor není přesné synonymum
 - Někteří autoři tento termín používají
 - Ne každý rozhovor je interview
 - Interview je odborný název

Co umožňuje interview?

- Umožňuje zachytit fakta
- Plus podrobněji proniknout do pocitů a motivů, postojů
- Lze sledovat vnější reakce respondenta
- Lze usměrňovat kladení otázek

Raport

- = Interview závisí na navázání přátelského vztahu a vytvoření otevřené atmosféry
 - Chladný, nepřívětivý přístup výzkumníka těžko povede k dobrému interview
 - Může vést až k odmítnutí výzkumníka a spolupráce

Obsah interview

- Otázky a odpovědi
 - Typy otázek a odpovědí viz téma dotazník
- Typy otázek
 - Uzavřené
 - Polouzavřené
 - Otevřené
- Interview umožňuje pružnost
 - Otázku lze v průběhu interview přeformulovat
 - Požádat o vysvětlení
 - Lze přidat otázky
 - Atd.
- Dává se přednost otevřeným otázkám

Kdy dát přednost interview před dotazníkem?

1. Potřebujeme bezprostřední, osobní nebo důvěrné informace
 - Předpokládá se, že se respondent otevře
2. Respondenty jsou osoby, které mají problémy s psaným slovem
 - Zrakové problémy, (ještě) neumí číst, psát; negramotní
3. Je vysoká pravděpodobnost, že návratnost dotazníku bude malá
 - Vzorek zaměříme intenzívně, ne extenzívně
 - => bude sice malý, ale vzhled do problematiky hlubší
4. Zmapování problematiky, se kterou výzkumník nemá zkušenosti, která není zpracovaná v literatuře
 - Základní orientace ve výzkumném poli
 - Východisko dalších (strukturovaných) nástrojů

Druhy interview

- **Strukturované**
 - Otázky dány, odpovědi také – nabídnuty
 - Ústní dotazník
 - Časově méně náročné
- **Nestrukturované**
 - Otázky připraveny, obvykle široké
 - Úplná volnost odpovědí
 - Přináší často nové, nepředpokládané informace
 - Obtížněji se vyhodnocují
- **Polostrukturované**
 - Nabídnuty alternativy odpovědí
 - potom se žádá objasnění, vysvětlení
 - Nároky na výzkumníka vysoká, vzhledem k dvojí formě interview (strukturované a nestrukturované) se může dopouštět chyb

Prostředí pro interview

- Tiché, klidné, izolované od dění (dle možností)
- Přítomnost jiných lidí může vyvolat nežádoucí reakce respondenta
- Kulturní
 - Ne chodba, sklad – nevzbudí to důvěru respondenta ve výzkumníka
 - Např. kabinet, prázdná učebna, jídelna, školní klub
- S mladšími dětmi promyslet - pozor: chovají se jinak ve třídě, jinak v kabinetu, jinak sami atd.

Nácvik dovedností pro interview

- Vedení interview třeba nacvičit
 - Např. dominantnější partner by vás neměl zbavit role: -)
- Nácvik
 - Vytvoření raportu
 - Sledování obsahové linie
 - Pružné reakce na odpovědi
 - Uvědomění si typických chyb při interview

Postup nácviku interviewování

1. Začít pozorováním interview, které vede zkušený výzkumník
 - Poslech audiozáznamu, videozáznamu
 - Identifikace jednotlivých prvků a důležitých postupů
2. Napodobování postupů
 - První vlastní interview provést s kolegy, někým z rodiny apod.
 - Nahrává se, pak analyzuje
3. Začíná se strukturovaným interview
 - po získání zkušeností se přechází na polostrukturované a otevřené
 - Typická chyba začínajících:
 - Mnozí respondenti reagují dobře a odpovídají ze široka, odpovědi pokrývají více otázek
 - Chyba: výzkumník opakuje otázky, trvá na jejich pořadí
 - Důsledek: respondent je v rozpacích, zdá se mu, že výzkumník nebyl spokojen s odpovědí a upravuje ji
 - Otázky je třeba si nacvičit předem
 - Nečíst je, nesprávné nebo přerušované čtení nevzbudí důvěru ve výzkumníka
 - nehledat, která otázka má následovat

Průběh interview

- Interview trvá déle než vyplňování dotazníku
- Je to extenzivní výzkumná metoda – trvá dokud výzkumník nezíská dostatečný počet údajů
- Neplatí to ale absolutně
- Části interview
 - Vstupní část – motivace, raport
 - Hlavní část – otázky, odpovědi
 - Záznam odpovědí
 - analýza

Vstupní část interview

- Cíl – motivovat, zaujmout respondenta, navodit osobní vztah
- Vysvětlit záměr interview
- Odstranit obavy respondenta
- Posílit jeho sebedůvěru
- 2-3 min. mluvit o všeobecných věcech, až potom začít interview

Přístup k respondentovi při interview

- Chovat se přátelsky a profesionálně

Příliš žoviální nebo nadlehčený tón a chování (typu o nic tu nejde) naznačují, že interview není bráno vážně

Seřazení otázek při interview

- Otázky jsou seřazeny dle tématických celků
- Jakmile je jeden celek vyčerpán, přechází se k dalšímu
- Obsah interview je promyšlen, i když výzkumník musí reagovat pružně

Pozor na sugestivní otázky

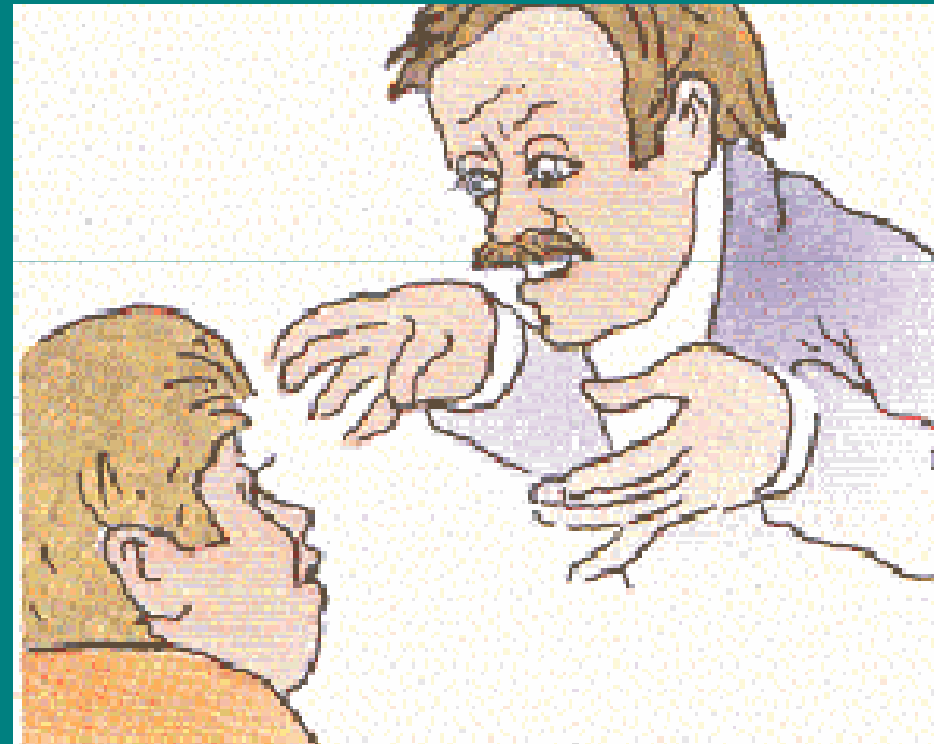
- Naznačují jakou si přeje výzkumník odpověď
 - Př. *Máš své rodiče rád?*

Řešení:

- Ptát se nepřímou anebo všeobecněji
 - Př. *Řekni mi něco o své mamince a otci.*
- Použít alternativní otázky
 - Př. *Rozumíš si s matkou, nebo si s ní nerozumíš?*

Chyby při interview

- Sugestivní otázka:
„Zastáváte názor, že...?“

Chyby při interview

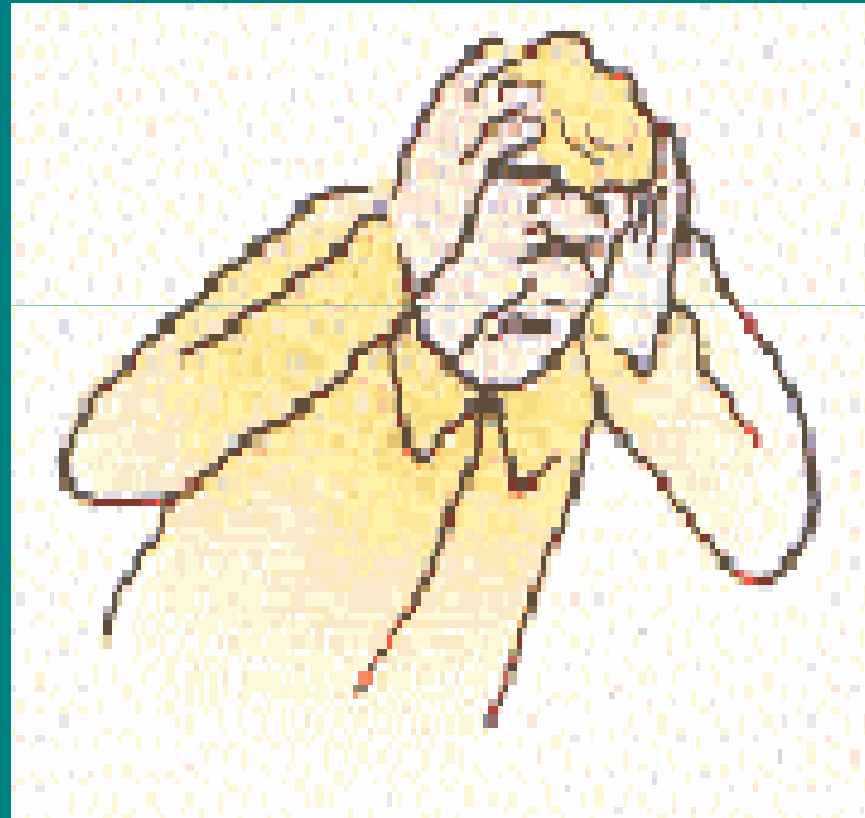
Taraktika (matoucí otázky):

- „Byly šaty oné ženy červené?“
 - (Při zjišťování, zda vůbec nějaká ženy byla přítomna.)

Chyby při interview

- Přetěžování
 - otázky unavují...

Chyby při interview

Nedostatečné vytížení

- dotazovaný opovrhuje otázkami, tíhne k ironií...

Jak udržovat plynulý a adekvátní průběh interview?

Lze používat:

- Krátké výrazy vyjadřující porozumění a zájem
 - *Aha, rozumím.*
- Krátké vyčkávací pauzy
 - Pozitivní efekt mají 2-3 sekundové pauzy
 - Delší mají negativní efekt
- Neutrálně laděné žádosti o dodatečné informace
 - *Jak to myslíte?*
 - *Rád bych věděl o vašem názoru více.*
 - *Ještě něco jiného?*

Jak udržovat plynulý a adekvátní průběh interview?

Lze používat:

- Echo – opakování respondentových slov
 - Citlivé používání vyjadřuje pozornost a sympatie, působí povzbudivě
 - ***Se třídou zkouším nové věci a dost se mi daří.***
Výzkumník: ***Daří se Vám?***
- Shrnutí, reflexe respondentových výrazů,
 - uvádění příkladů, které ukazují, že výzkumník chápe pocity respondenta
 - ***Pocit'ujete, že...?***
 - ***Myslíte tím, že...?***

Jak udržovat plynulý a adekvátní průběh interview?

Lze používat:

- Žádosti o dodatečné informace
 - *Proč si myslíte, že to tak je?*
 - *Jak se vám to ujasnilo?*
 - *Kdy to bylo?*
- Žádosti o vysvětlení
 - *Není mi to jasné.*
 - *Mohla byste vysvětlit, co jste tím myslela?*
- Zopakování původní otázky

Záznam odpovědí

- Na magnetofon apod.
- Písemný záznam, zápis odpovědí

Audiozáznam odpovědí

- Na magnetofon apod.
 - Je třeba souhlasu respondenta
 - Může ovlivnit atmosféru interview
 - Přístroj dát mimo zorný úhel respondenta
 - Výhoda:
 - výzkumník se může plně věnovat kladení otázek
 - Nahrávky může analyzovat více lidí
 - » Zvyšuje to reliabilitu

Písemný záznam odpovědí

- Písemný záznam, zápis odpovědí
 - Průběžný zápis
 - Zkratky, symboly, těsnopis
 - Po doznění odpovědi
 - Zdržuje to
 - Čekání respondenta na další otázku ho může vyvést z rytmu
 - Zapisuje pomocník
 - Lze použít počítač
- Pozor: Vždy si zaznamenat datum interview!

Vyhodnocování odpovědí

- Prvotní kategorizace dat
- Seřadit odpovědi do širokých kategorií
- Přiřadit jim kódy
- Pak detailnější kategorizace

- Př. *Proč žáci ve výuce ruší?*
 - ...
 -
 - ...

Závěry

- Interview je náročnější metoda než dotazník
 - Z hlediska času
- Výhoda
 - Přizpůsobení situaci
- Nevýhoda
 - Přímý kontakt vyžaduje komunikační pohotovost a dovednost
- Problémy s validitou viz téma dotazník
 - Do hry vstupuje interpersonální kontakt
 - Čím větší spontánnost respondenta, tím je validita odpovědí vyšší

Rozšíření tématu

- Telefonické interview
- Skupinové interview

Shrnutí

- Definice interview
- Proč používat označení interview?
- Jaké jsou výhody interview?
- Co je to raport?
- Jaké typy otázek lze rozlišovat?
- Jaké typy interview lze rozlišovat?
- Co je při interview důležité?
- Co jsou to sugestivní otázky?
- Co je třeba si pro efektivní interview nacvičit?

Aktivizace vlastních zkušeností - aplikace získaných informací o interview

- **Byli jste někdy v roli respondenta?**
 - Jakých chyb se dopouštěl dotazující se?
 - Co se vám naopak líbilo?
- **Byli jste někdy v roli dotazujícího se?**
 - Jakých chyb jste se dopustili?
 - Co se vám naopak (např. intuitivně) zdařilo?
 - Co byste nyní udělali jinak?

Literatura

- Gavora, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno : Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6
- Kreslené obrázky převzaty z BENESCH, H. *Encyklopedický atlas psychologie*. Praha : Lidové noviny, 2001, s. 54. (ze skript níže)
- JANÍK, T., VIČKOVÁ, K. Sbíрка studijních materiálů k předmětu „Základy pedagogické metodologie“, In *Virtuální studovna Katedry sociální pedagogiky PdF MU*. Brno: Masarykova univerzita, 2003, [online] Dostupné z: http://www.ped.muni.cz/wsocedu/virtual/pdf/TJ_studijni_mat.pdf